

BOL I SMISAO PAIN AND MEANING

Malo-pomalo i virus Covid-19 nam je došao blizu. Vrlo blizu. Od daleke i nepoznate bolesti, od zaraze u dalekim krajevima svijeta o kojoj smo slušali tek u medijima, malo-pomalo virus nam je došao toliko blizu da smo se svi našli pod njegovim utjecajem. Pogođeni smo u našim odnosima, svakodnevnome životu, a sve više pojedinca i na vlastitom tijelu. Poznajemo sve više ljudi koji su pogođeni virusom prošli kroz iskustvo boli.

O boli se ne uči. Bol se kuša. Bol se najprije i nadasve podnosi. Ništa nam tako snažno ne krade pozornost na sebe kao bol. Prisiljavajući našu pozornost na sebe, iskustvo boli nam mijenja uobičajenu sliku svijeta. Naše znanje o svijetu i naš način života iskustvo boli mijenja u svome temelju. Bol produbljuje, pooštruje, mijenja naš odnos sa svijetom.

Kad obolimo, naš svijet više nije isti. Prostor u kojem živimo suzi se i promijeni svoje značenje. Bol nam oduzme prostor životnoga kretanja. Ljudi s kojima smo dijelili posao i život više nisu tu. Nema uigranog ritma posla, odmora, druženja, sporta, spavanja. Bol mijenja ritam života. Nema ustajanja, rada, spavanja. Krevet na kojem smo spavali noću kako bismo danju mogli živjeti, odjednom se pretvori u stalni boravak. Više ne služi spavanju. Služi trpljenju boli. Tako se krevet od mjesta odmora pretvara u mjesto trpljenja. Bol nam pokazuje stvari u novom svjetlu i novom značenju. Lijepo vrijeme, kišno vrijeme, izlazak ili zalazak sunca, hrana i piće, posao i zabava mijenjaju svoje značenje.

Bol je vrlo osobna. Iskustvo boli je individualno. Jedincato. Ponekada je toliko individualno da između onoga tko je pogođen i drugih podiže zid šutnje. Bol se čini nemogućom izreći. Oduzima nam riječ. Briše obzor smisla. Takva bol onima koji okružuju pogođenoga oduzima svaku sposobnost utjehe. Pogođeni ne može izreći svoju bol, a zabrinuti ga ne mogu utješiti jer zid nijemosti koji je bol podigla između njih ne dopušta razumijevanje, razmjenu iskustva, utješne riječi. Bol izbacuje pojedinca iz svijeta i odnosa. Usred brige koja se najčešće brzo stvori oko onog tko trpi, on ipak ostaje sam, odvojen od svih i od svega svijeta na koji je navikao.

Bol razdvaja. Patnika tjera u samoću, nijemost ili krik. Krik i nijemost su možda zadnji načini kako se bol izriče. Svakako, bol oduzima riječ. Zato će o boli biti moguće govoriti kada bol prođe ili joj se oštrina i intenzitet smanje, kada svijest ponovo dobije moguć-

nost odmaka od boli. Zbog toga imamo puno više svjedočanstava o preboljenoj boli negoli govora o boli iz nje same.

No bol, unatoč tome što razdvaja, povezuje. Između patnika i onih koji su mu blizu postoje odnosi. Uvijek iznova od bolesnika koji iziđu iz teškog stanja boli doznajemo koliko su im značile obične riječi. One su se u trenucima kada su izrečene činile nevažnima, slabima, blijedima, čak suvišnima. Ipak, kasnije doznajemo da su dopirale u svijest kroz zid boli i dodirivale emotivnu stranu, ulijevale snagu, budile povjerenje, jačale nadu u izlazak iz boli. Riječi koje dolaze od nekoga u koga bolesnik ima povjerenja imaju iznimno veliku snagu. To mogu biti riječi liječnika koji zna dobro opisati bolesniku njegove stanje, predvidjeti što će mu se dalje događati i najaviti promjene za kojima ovaj čezne. Znanje o bolesti unosi olakšanje. Sama činjenica da netko poznaje bolest i da razumije što bol čini, oduzima boli njezinu apsolutnu moć. Spoznata i predvidljiva bol nije više jedina i zadnja sila koja gospodari bolesnikom. Postoji znanje o njoj i to znanje će joj oduzeti njezinu moć.

Riječi koje boli oduzimaju njezinu moć mogu biti riječi nekog tko je emotivno blizu. Blizina se izriče riječima i dodirom. Riječi ne moraju biti riječi znanja. One mogu biti riječi blizine. Obične, svakodnevne riječi, ali riječi koje u odnosu bliskosti znače i više i drukčije od njihova uobičajenoga značenja. Ljudski odnos blizine mijenja značenje riječi. Čak i više od same riječi, njezin ton, način kako su izrečene, emotivni sjaj, uspijevaju probiti nijemost boli i odvojenost patnika od svijeta i odnosa.

Tko je blizu bolesniku, uključen je u njegovu bol. Ne samo u njegovu, nego se negdje u svojoj dubini susreće i sa svojom mogućom boli. Promatra bolesnika, ali ne može ne opaziti da je tuđa bol moguća i njegova bol. Tako bol ne samo da razdvaja, nego solidarizira. Solidarni smo s bolesnikom, ali još više osjećamo da je bol univerzalna i da nas može zahvatiti na sličan način kao i druge.

Bol trpimo i bol interpretiramo. Bol nas prisiljava na pitanja zašto. Zašto bol? Zašto mene? Ima li na meni krivnje? Tko je odgovoran za moju bol? Čak i ako nam se ne nametnu tako velika životu na pitanja, bol od nas traži da je razumijemo na neki način. Traži da je interpretiramo. Bol sama ne daje odgovora na naša pitanja o njezinu smislu. Ako ima ikakva smisla u boli, on se ne nalazi u njoj. Smisao boli može doći samo izvana. Moguće je pronaći okvir unutar kojega bol dobije smisao.

Bol može biti shvaćena kao škola. To, naravno, može biti samo ako se bolesnik odluči svoje iskustvo podnošenja boli osmisliti kao životnu školu. Bol ga u tom slučaju može učiti mnogočemu. Krhko-

sti života, prolaznosti, lomljivosti zdravlja, nemoći. Bolesnik može otkrivati dragocjenost zdravlja, drugih ljudi, znanja, osjetila, običnih svakodnevnih stvari. Više od drugih ljudi i više od bilo čijeg iskustva vlastito iskustvo boli dovodi nas do naših granica. Otvara obzor mogućeg konca, najavljuje smrt i u svjetlu krhkosti pokazuje dragocjenost stvari i odnosa koji do tada nisu bili viđeni u takvom svjetlu. Tko svoje iskustvo boli smjesti u okvir životne škole, može naučiti mnogo o sebi, svijetu i drugim ljudima. Štoviše, iskustvom boli pretvorenim u životnu školu sama bol gubi svoj negativni karakter i postaje učiteljicom života. Nije nemoguće susresti ljude koji su upravo preobrazbom boli u školu stekli najvažnije životno iskustvo. Umanjio im se strah od boli, produbili su važnost svakodnevnog iskustva, stekli nov pogled na život, naučili razliku između važnoga i nevažnoga i stekli hrabrost izbora između bitnog i nebitnog. Nerijetko se i njihov jezik promijenio. Promjene im se i životne navike. Iskustvo boli ih je naučilo da ništa nije nevažno i da mnogo ovisi o vlastitim odlukama i osobnom stavu prema neizbježnim i bolnim životnim iskustvima.

Bol može biti shvaćena i kao kušnja. Kušnja je kriza. Kušnja je izloženost negativnome, ali samo tako da se pokaže na što sam oslonio svoj život i da se pokaže je li moj životni stav dovoljno čvrst da odoli kušnjama koje se sruče na nj. Kušnja može biti teška, ali onaj tko izdrži kušnju, otkriva snagu temelja na koji je oslonio svoj život. Naravno, bol shvaćena kao kušnja može biti shvaćena samo iznutra. Samo onaj tko je pogođen boli može svoju bol smjestiti u okvir kušnje. On će vjerojatno imati i dodatne razloge zašto mu je bol smisljena upravo kao kušnja. I zasigurno će iz ovog osmišljavanja boli crpiti snagu i za njezino podnošenje i za njezino prevladavanje. Jer kušnju treba nadvladati. Potrebno je skupiti snage i izložiti joj se da bih je svladao. Jednom svladana kušnja donosi sa sobom, osim olakšanja zbog prestanka boli, i duboku radost zbog prevladavanja kušnje. Život nakon prevladane kušnje je dublji, širi, bliži, radosniji.

Bol se može shvatiti i kao tragedija. Bol je neizbježna pa nas upućuje na krajnju neizbježnost života, na smrt. Smrt je nužnost. Ona nas podsjeća da priroda po sebi rađa i uništava. U temelju našega života leži i naša smrt. Mi ne umiremo zato što obolimo, kaže Galimberti, nego mi obolijevamo zato što smo smrtna bića. Tragedija je u tome da je život sam istodobno ekstaza i okrutnost, užitak i bol. Naše je postojanje tragično zato što je opojnost životom neodvojiva od krutosti i boli. Priroda je neprestana suprotnost užitka i boli, života i smrti. Bol i smrt neizbježni su dio života. Zato je život

tragičan. Upravo shvaćajući život kao tragediju, moguće je u njezinu okviru pronaći i smisao boli i patnje. Kao u svakoj tragediji i u životu je moguće prihvatiti bol kao neizbježnu sudbinu, dati joj smisao ili odlučiti se na izlaz iz života.

Bol može dobiti i vjernički smisao. Moguće je svoju bol pridružiti Kristovim bolima, namijeniti je spasenju svijeta ili obraćenju grješnika. Moguće je svoje trpljenje osmisliti i kao ispaštanje zbog svojih i tuđih grijeha. Vjerničko osmišljavanje boli razbija nakanu boli da svoju žrtvu odvoji od svijeta i drugih. Pridružujući svoju bol Kristovim patnjama, pojedinac više nije ni sam ni osamljen. Ulazi u društvo Spasitelja koji je svojom patnjom na križu svijetu otvorio vrata spasenja. Ulazi i u društvo svetih, koji su na sličan način, podnoseći patnje svijeta, ušli u nebesku slavu. Bol koju podnosim na takav način za mene postaje ulazom u zajedništvo spašenih. I ovako shvaćenu bol moguće je osmisliti samo iznutra, iz nutarnje volje i odluke bolesnika da svoju patnju smjesti u široki okvir otkupiteljske Kristove patnje. Da bi se ušlo u zajedništvo s Kristovim patnjama, nije potrebna ni duga molitva ni posebni studij. Nekada je dovoljna jedna riječ, misao, nutarnja otvorenost. Ponekada je dovoljan i krik.

Okvir smisla za bol ne dolazi ni iz boli same ni izvana. Dolazi iz nutrine pogođenog. Pa ipak, nije nevažno što dolazi izvana. Od bliskih ljudi, liječnika, medicinskih sestara, predstavnika vjerničke zajednice, od braće i sestara u vjeri. Ponekada i jedna riječ ili dodir može čovjeka izmučena boli okrenuti prema ovom ili onom okviru smisla. I kroz najveću samoću boli probije ljudska riječ, dodir i blizina. I, naravno, probije Božja riječ i njegovo svjetlo.

Živimo u vremenu u kojem dolazimo u susret s vrlo različitim iskustvima boli i patnje. Veliki dio njih je uzrokovan izravno ili neizravno pandemijom još nedovoljno poznatoga virusa. Pitanja odatle virus, kako izići na kraj s njim i što nas sve još čeka, otvorena su i ne vidi se neki obzor suglasja oko razumijevanja što se zapravo događa. No bol i patnja ne čekaju na konačnu jasnoću oko pandemije. Oni u svakom novom zaraženom otvaraju osobnu priču i osobni odnos prema boli. Svako od tih iskustava i nesvjesno traga za nekim okvirom smisla. O njemu može ovisiti i intenzitet boli i način njezina shvaćanja. Bol je uvijek bol, ali bol se mijenja ovisno o okviru u koji je smještena i smislu koji joj je dan. S iskustvima boli se množe i iskustva pronalaženja njezina okvira, ali i iskustva snage ljudske riječi, povjerenja, dodira i blizine.

Ante Vučković